

ĐẤU TRANH CHỐNG MẶT TIÊU CỰC CỦA TOÀN CẦU HÓA

PHẠM HỮU TIẾN *

TOÀN cầu hóa là một xu thế khách quan, cơ bản trong sự vận động của thế giới đương đại. Cùng với sự phát triển của quá trình toàn cầu hóa, cuộc đấu tranh chống những mặt trái, những tác động tiêu cực của toàn cầu hóa (thường được gọi tắt là đấu tranh chống toàn cầu hóa) cũng xuất hiện với quy mô và mức độ khác nhau.

Khởi điểm của cuộc đấu tranh phản đối toàn cầu hóa là Hội nghị cấp cao G8 nhóm họp tại Cô-lô-nhơ (Đức) tháng 8-1999. Trong thời gian diễn ra Hội nghị, hàng nghìn người đã biểu tình không chỉ trên các đường phố ở Cô-lô-nhơ, mà còn ở Luân-đôn và một số thành phố khác của châu Âu và Bắc Mỹ. Xung đột giữa người biểu tình và cảnh sát ở Luân-đôn đã làm hơn 40 người bị thương. Cao điểm của cuộc đấu tranh chống toàn cầu hóa chính là vào tháng 11-1999, khi diễn ra Hội nghị Thượng đỉnh của Tổ chức thương mại thế giới (WTO) họp tại Xi-a-ton (Mỹ). Tại đây, hơn 500.000 người từ nhiều tổ chức và phong trào khác nhau trên thế giới đã tụ họp biểu tình, tuần hành rầm rộ phản đối chính sách tự do hóa thương mại. Những khẩu hiệu, những bài diễn thuyết của những người tham gia chống toàn cầu hóa tại Xi-a-ton đã cảnh báo những vấn đề cấp bách đang được đặt ra trước nhân loại hiện nay về mọi phương diện: chính trị, kinh tế, xã hội, văn hóa, môi trường... Mặc dù hơn 500 người biểu tình đã bị bắt và đấu

chưa hội đủ các yếu tố của một phong trào theo ý nghĩa đầy đủ của nó, nhưng cuộc đấu tranh chống toàn cầu hóa vẫn tiếp tục phát triển như một phong trào có quy mô khu vực và quốc tế.

Sau Xi-a-ton, những hoạt động chống toàn cầu hóa tiếp tục diễn ra tại nhiều nơi khác trên thế giới, như ở Oa-sinh-ton, Đa-vốt, Băng-cốc, Poo-c-tô A-lê-gre, Luân-đôn, Kê-bêch, Nit, Béc-xê-lô-na...

Trong khoảng thời gian diễn ra Hội nghị Thượng đỉnh Liên minh châu Âu (EU) nhóm họp ở Nit (Pháp) vào ngày 7-12-2000, đã có nhiều cuộc biểu tình chống toàn cầu hóa với sự tham gia của hàng vạn người. Những người biểu tình đã đốt Ngân hàng quốc gia Pháp. Trên khắp đất nước Pháp đã diễn ra nhiều cuộc biểu tình do Liên đoàn các tổ chức công đoàn châu Âu (CES) phát động. Các tổ chức công đoàn và các tổ chức chống toàn cầu hóa ở nhiều nước thuộc EU đã kêu gọi biểu tình chống toàn cầu hóa. Khẩu hiệu trong các cuộc biểu tình là chống chính sách xã hội của EU; đòi cải thiện tiêu chuẩn xã hội và việc làm; phản đối Hiến chương về các quyền cơ bản của EU...

Tháng 1-2001 tại Đa-vốt (Thụy Sĩ) đã diễn ra Hội nghị lần thứ 31 của Tổ chức diễn đàn kinh tế thế giới (WEF). Trong thời gian Hội

* TS, Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

ngại, tại nước chủ nhà, các cuộc biểu tình phản đối toàn cầu hóa đã diễn ra với quy mô lớn. Ngay một số tổ chức phi chính phủ được mời dự Hội nghị này đã lên tiếng phản đối việc trấn áp những người biểu tình chống toàn cầu hóa. Cũng trong thời gian này, tại Pooc-tô A-lê-gre (Bra-xin), 8 tổ chức phi chính phủ và các nghiệp đoàn đã phối hợp để thành lập *Diễn đàn xã hội thế giới* đầu tiên chống lại những tác động tiêu cực của toàn cầu hóa đối với các nước đang phát triển. Tham dự Diễn đàn đã có hơn 10.000 đại biểu của các tổ chức phi chính phủ đến từ 120 nước trên thế giới và hơn 1.000 nhà báo. Diễn đàn được coi là nơi các tổ chức phi chính phủ, các phong trào xã hội cũng như các nghiệp đoàn trao đổi kinh nghiệm, thiết lập những dự án kinh tế-xã hội nhằm thực hiện mục tiêu là xây dựng một thế giới mới với sự công bằng xã hội. Diễn đàn này cũng là nơi tăng cường mối quan hệ hợp tác giữa các nước đang phát triển (hợp tác Nam - Nam) và xúc tiến quan hệ Bắc - Nam. Tuy Diễn đàn chưa đưa ra một tuyên ngôn quan trọng nào, nhưng nó được đánh dấu là bước khởi đầu của một giai đoạn mới khẳng định vai trò của các tổ chức xã hội thế giới trong cuộc đấu tranh với mặt trái của toàn cầu hóa. Diễn đàn đã thành công ở việc nâng cao nhận thức đầy đủ và toàn diện hơn về toàn cầu hóa, cũng như phát triển mạng lưới hoạt động chống lại những tiêu cực của quá trình này. Diễn đàn đã nhận được sự hậu thuẫn tích cực của gần 500 nghị sĩ đại diện cho hơn 100 quốc gia từ khắp các châu lục và quyết định thành lập một mạng lưới chi viện quốc tế ủng hộ các phong trào xã hội và quần chúng phản đối toàn cầu hóa.

Ngày 1-7-2001, Hội nghị cấp cao kinh tế châu Âu hằng năm lần thứ 6 trong khuôn khổ Diễn đàn kinh tế thế giới họp tại thành phố Đan-xbuốc (Áo). Tại đây, xung đột đã xảy ra giữa cảnh sát và những người biểu tình phản đối mặt trái của toàn cầu hóa khi các nhà lãnh đạo đến dự Hội nghị. Khoảng 2.000 người biểu tình đã ném đá vào cảnh sát. Xung đột kéo dài

5 giờ. Những người biểu tình mang theo các khẩu hiệu: "Chấm dứt sử dụng lao động trẻ em", "Chủ nghĩa tư bản gây hủy diệt"...

Bên ngoài Hội nghị cấp cao G8 nhóm họp tại Giê-noa (I-ta-li-a) vào ngày 20-7-2001, hàng vạn người dân của I-ta-li-a và nhiều nước khác đã biểu tình trên các đường phố. Xung đột giữa người biểu tình và cảnh sát đã nổ ra làm hàng chục người biểu tình và cảnh sát bị thương. Đây là lần đầu tiên có người biểu tình bị chết khi xung đột với cảnh sát.

Tháng 10-2001, tại Béc-lin đã diễn ra Hội nghị toàn quốc của phong trào phản đối toàn cầu hóa của Đức (ATTAC) với sự tham gia của 2.500 đại biểu thành viên ATTAC và của một số nước khác. Hội nghị đã tập trung bàn về chiến lược của ATTAC chống xu hướng "tự do mới" trong quá trình toàn cầu hóa vì một trật tự kinh tế thế giới công bằng hơn, không để cho tập đoàn tư bản tài chính quốc tế dùng lợi nhuận chi phối thế giới. ATTAC đã liên kết với những người hoạt động trong các phong trào hòa bình.

Trong thời gian diễn ra Hội nghị cấp bộ trưởng của WTO tại Đô-ha (Ca-ta) tháng 11-2001, nhiều cuộc biểu tình chống toàn cầu hóa đã diễn ra không chỉ ở thành phố này mà còn ở các nước khác. Trong số 500 đại biểu dự Hội nghị, có khoảng 150 đại biểu phản đối WTO. Tổ chức Hòa bình Xanh đưa con tàu mang tên Rainbow Warrior tới Đô-ha, trên đó có đại biểu người da đỏ, những nông dân bị chiếm đất ở Mỹ La-tinh, những người nghèo ở châu Phi không có thuốc điều trị AIDS... Những người biểu tình đã giương cao khẩu hiệu đòi quyền lợi cho người da đỏ, quyền lợi của nông dân, của người nghèo và cả những khẩu hiệu chống WTO.

Tháng 3-2002 tại La Ha-ba-na (Cu-ba), Hội nghị lần thứ tư về toàn cầu hóa và những vấn đề của sự phát triển do Hiệp hội các nhà kinh tế khu vực Mỹ La-tinh và vùng Ca-ri-bê phối hợp với Hiệp hội các nhà kinh tế Cu-ba tổ chức đã khẳng định tính 2 mặt của toàn cầu hóa; nhấn

manh rằng chính những mặt tiêu cực của toàn cầu hóa tác động đến các nước là mục tiêu của các cuộc đấu tranh chống toàn cầu hóa.

Tháng 11-2002, tại Phlo-ren-xơ (I-ta-li-a) đã diễn ra Diễn đàn xã hội châu Âu phản đối toàn cầu hóa do Diễn đàn xã hội thế giới tổ chức với sự tham gia của hơn 2 vạn người thuộc các tổ chức nghiệp đoàn, các tổ chức phi chính phủ ở nhiều nước châu Âu. Diễn đàn thông qua 18 cuộc hội nghị chung, 140 hội nghị chuyên đề, 250 hội thảo về các chủ đề môi trường, nghèo đói, chống chiến tranh do Mỹ phát động v.v..

Tháng 10-2004, tại cuộc thảo luận chung của Ủy ban xã hội, nhân đạo và văn hóa ở Đại hội đồng Liên hợp quốc khóa 59, đại diện nhiều nước đã lên tiếng cảnh báo về những tác động tiêu cực của toàn cầu hóa đến mọi mặt của đời sống thế giới.

Từ các diễn đàn và các sự kiện nói trên, có thể khái quát một số đặc điểm của cuộc đấu tranh chống toàn cầu hóa như sau:

1 - Cuộc đấu tranh chống toàn cầu hóa đã không ngừng mở rộng từ mục tiêu mang tính chất thuần túy kinh tế sang mục tiêu có tính chất xã hội và, ở một mức độ nhất định, có tính chất chính trị. Mục tiêu này được hình thành trên cơ sở thực tế phát triển của thế giới trong những thập kỷ vừa qua chứ không phải từ "bản năng nổi loạn" của phong trào như một số học giả phương Tây nhận xét. Trong báo cáo "Thiên niên kỷ" tại Liên hợp quốc tháng 4-2000, Tổng thư ký Liên hợp quốc K.An-nan cho rằng: *"rất ít người (tổ chức hoặc chính phủ) phản đối bản thân toàn cầu hóa. Cái mà họ phản đối là sự chênh lệch quá lớn của toàn cầu hóa"*. Cuộc đấu tranh chống toàn cầu hóa không chống lại xu thế vận động khách quan của lịch sử mà chống lại những tác động tiêu cực của nó, chống lại việc lợi dụng nó để áp đặt một mô hình của quốc gia này cho quốc gia khác và hướng tới một tương lai tích cực công bằng và bình đẳng hơn. Mục tiêu nói trên được thể hiện ở cuộc đấu tranh chống đói nghèo

trong quá trình thực hiện tăng trưởng kinh tế; chống bất công xã hội trong lộ trình phát triển; chống chủ nghĩa tự do mới; chống sự áp đặt v.v.. thông qua những yêu sách như xóa nợ nước ngoài cho các nước chậm phát triển; bảo vệ môi trường sống; bảo vệ nhân phẩm; dân chủ hóa cơ cấu và cơ chế của các tổ chức quốc tế, như WTO, IMF,... Rõ ràng cuộc đấu tranh chống toàn cầu hóa là một lực lượng mới trong nền chính trị thế giới ngày nay, nó đang hưởng cuộc đấu tranh tới những mục tiêu tích cực, tiến bộ.

2 - Các lực lượng tham gia phong trào chống toàn cầu hóa rất đa dạng, bao gồm các tổ chức phi chính phủ, các hội liên hiệp, các tổ chức công đoàn, tổ chức bảo vệ môi trường v.v...; các lực lượng cánh tả, một số tổ chức tôn giáo, các nhóm bảo vệ nhân quyền, hàng ngàn thành viên độc lập mà đông đảo nhất trong số họ là lực lượng sinh viên. Trong thời gian diễn ra Hội nghị Á - Âu (ASEM 3) tại Xơ-un (Hàn Quốc), ngày 20-10-2000, hơn 20.000 người, trong đó có những nhân sĩ Hàn Quốc; đại biểu của các tổ chức phi chính phủ như Viện nghiên cứu xuyên quốc gia tại Am-xtéc-đam, tổ chức Hòa bình Xanh quốc tế; Ủy ban xóa nợ cho thế giới thứ ba có trụ sở ở Pháp; Mạng lưới an toàn cho thực phẩm và môi trường có trụ sở ở Nhật Bản; Liên minh phản đối buôn bán phụ nữ có trụ sở ở Phi-lip-pin... đã hội tụ về Xơ-un chống quá trình hội nhập, liên kết của chủ nghĩa tư bản trên hai lục địa Á - Âu. Những người tham gia biểu tình đã thành lập *Diễn đàn nhân dân Á - Âu đoàn kết chống đói nghèo và chiến tranh*. Nước Mỹ và châu Âu được coi là trung tâm của toàn cầu hóa, đồng thời cũng là trung tâm của phong trào chống toàn cầu hóa. Ông Na-đơ, nhà lãnh đạo Đảng Xanh và ông Bu-cha-nan, nhà lãnh đạo Đảng Cải cách ở Mỹ, đồng thời cũng là những đại biểu của phong trào này, đã lấy việc chống toàn cầu hóa làm cương lĩnh chính để tranh cử Tổng thống Mỹ năm 2000. Là nhà lãnh đạo "cánh trung tả" ở châu Âu, Thủ tướng Pháp A. Giô-xpanh cũng là nhân vật

quan trọng phản đối toàn cầu hóa. Ông phản đối toàn cầu hóa kiểu Mỹ, phản đối "áp đặt toàn cầu hóa" với các nước khác. Tiếng nói chống toàn cầu hóa ở một số nước thế giới thứ ba cũng tương đối lớn. Mấy năm gần đây Cu-ba đã là nơi đăng cai tổ chức một loạt hội nghị quốc tế phản đối toàn cầu hóa, trong đó có *Hội nghị phương Nam của nhóm G77* tại La Ha-ba-na (tháng 4-2000). Nguyên Thủ tướng Ma-lai-xi-a, Ma-ha-thia tán thành toàn cầu hóa nhưng phản đối sự áp đặt của nước lớn, tán thành việc mọi người cùng hưởng của cải vật chất giàu có do toàn cầu hóa đem lại, nhưng phản đối sự thống trị toàn thế giới của tư bản. Yếu tố liên kết các lực lượng trong phong trào chống toàn cầu hóa chính là thái độ không chấp nhận sự áp đặt chủ nghĩa tự do mới về kinh tế đối với các nước khác trên thế giới hiện nay.

3 - Cuộc đấu tranh chống toàn cầu hóa mang tính tự nguyện và tính độc lập cao. Đây là một lực lượng được tập hợp và tổ chức không thông qua hệ thống cấu trúc từ trên xuống như các đảng phái, đoàn thể truyền thống. Cơ chế tập hợp lực lượng, xác lập và duy trì sự thống nhất các mục tiêu đấu tranh của phong trào chống toàn cầu hóa được thông qua việc trao đổi tập thể, dân chủ và công khai trên từng vấn đề xác định. Thực tế cho thấy, cơ chế hoạt động này đến nay là phù hợp và là cơ chế phổ biến đối với phong trào.

4 - Phương pháp đấu tranh của phong trào chống toàn cầu hóa chủ yếu bằng con đường không bạo lực, dùng hình thức xuống đường biểu tình, tận dụng cơ chế dân chủ tư sản để tiến hành đối thoại, phê phán quá trình toàn cầu hóa của chủ nghĩa tư bản. Phương pháp này được sử dụng rộng rãi và khá thành công tại các diễn đàn xã hội, trên các đường phố, trên hệ thống thông tin đa phương tiện, tại các nghị viện tư sản và hàng loạt diễn đàn đa phương. Ngoài những cuộc biểu tình, tuần hành quy mô lớn trên đường phố, các cuộc đấu tranh chống toàn cầu hóa còn diễn ra ngày càng nhiều trên hệ thống mạng in-tơ-net. Những người chống

toàn cầu hóa thông qua mạng in-tơ-net để tiến hành nghiên cứu, trao đổi, tranh luận về những vấn đề toàn cầu. Ngoài ra, các tổ chức bảo vệ môi trường như Hòa bình Xanh quốc tế, Quỹ thế giới thiên nhiên v.v.. đều xây dựng và duy trì riêng những mạng có ảnh hưởng rộng rãi. Tính chất hòa bình của phương pháp đấu tranh này phản ánh quan điểm của số đông các lực lượng chống toàn cầu hóa cho rằng trong tình hình hiện nay, việc sử dụng bạo lực sẽ không tranh thủ được sự đồng thuận trong xã hội, ít có khả năng tranh thủ được đông đảo quần chúng, nhất là trong bối cảnh đấu tranh chống khủng bố. Tuy nhiên, trong phong trào chống toàn cầu hóa cũng tồn tại một bộ phận cực đoan chủ trương đối mặt với hệ thống quyền lực hiện hành bằng bạo lực. Những hành động đập phá, những cuộc ẩu đả với cảnh sát, thậm chí sử dụng cả vũ khí cá nhân... là những biểu hiện đặc trưng cho bộ phận này. Phương pháp đấu tranh của phong trào chống toàn cầu hóa có thể được coi là sự biểu hiện dưới các hình thức khác nhau của mâu thuẫn giữa tác động tiêu cực của toàn cầu hóa với lợi ích của các quốc gia, các giai tầng trong xã hội trong giai đoạn hiện nay.

Phong trào chống toàn cầu hóa đã trở thành một lực lượng chính trị - xã hội quy mô toàn cầu. Cống hiến to lớn của nó đối với lợi ích nhân loại là đã vạch trần những nguy cơ tiềm ẩn đằng sau sự "phồn vinh" của thế giới trong xu thế toàn cầu hóa tư bản chủ nghĩa. Trong Hội nghị về thương mại và phát triển lần thứ 10 (UNTACD 10) tại Băng-cốc, lần đầu tiên Liên hợp quốc đã đưa ra những cảnh tỉnh đối với mặt trái của toàn cầu hóa. Đại hội đặc biệt của Liên hợp quốc cuối tháng 6-2001 đã chỉ ra rằng vấn đề nghèo đói, mất an ninh đang tăng trên phạm vi toàn thế giới. Số nhân khẩu nghèo đói tuyệt đối trên thế giới từ 1 tỉ người (mười năm trước) tăng lên 1,2 tỉ hiện nay; tỷ lệ nghèo khó và thu nhập bất bình đẳng ở các nước thuộc thế giới thứ ba đều đang gia tăng. Chênh lệch về thu nhập đầu người giữa các nước phát triển và các

nước chậm phát triển lên tới hàng trăm lần. Tài sản của 3 người giàu nhất thế giới nhiều hơn tổng giá trị sản phẩm quốc dân của 60 nước nghèo. Khi có những bản kháng nghị của phong trào chống toàn cầu hóa gửi tới Hội nghị thường niên của WB và IMF họp ở Pra-ha, đa số các quan chức của 2 tổ chức này đã thể hiện sự đồng tình và thông cảm đối với các vấn đề của thế giới thứ ba. Các quan chức này đã bàn thảo và đi đến nhất trí về sự cần thiết cải cách hệ thống tài chính tiền tệ quốc tế, trước hết là cơ chế quản lý, giám sát và điều tiết. Sự phát triển của phong trào chống toàn cầu hóa thời gian gần đây là những lời cảnh báo về việc sử dụng toàn cầu hóa như một công cụ để chi phối quan hệ giữa các quốc gia.

Có thể thấy rằng, phong trào chống toàn cầu hóa đã thu được những thắng lợi bước đầu, đã có một số ảnh hưởng quan trọng đối với sự phát triển kinh tế và chính trị thế giới. Song, không ít vấn đề được đặt ra trước phong trào chống toàn cầu hóa, nhất là những vấn đề sau đây:

Một là, đấu tranh chống mặt trái của toàn cầu hóa sao cho không gây trở ngại quá trình

vận động và phát triển của xu thế toàn cầu hóa - một xu thế khách quan và tất yếu trong sự phát triển của xã hội.

Hai là, mục tiêu của phong trào phải phản ánh được nhu cầu, nguyện vọng của các tầng lớp trong xã hội đang chịu tác động tiêu cực của toàn cầu hóa.

Ba là, các phương pháp đấu tranh bảo đảm vừa thực hiện được mục tiêu của phong trào đề ra vừa không vượt quá khuôn khổ thể chế hiện hành của mỗi quốc gia.

Bốn là, các lực lượng tham gia cuộc đấu tranh vừa phải phối hợp chặt chẽ với nhau vừa phải giữ được những bản sắc riêng của mỗi tổ chức, mỗi lực lượng.

Như vậy, cùng với sự phát triển của xu thế toàn cầu hóa, mặt tiêu cực của toàn cầu hóa sẽ gia tăng và do đó phong trào chống toàn cầu hóa sẽ có những bước phát triển mới, sẽ tập hợp được nhiều lực lượng chính trị - xã hội; sẽ trở thành một phong trào có tác động tích cực đến mọi lĩnh vực của đời sống thế giới; sẽ là một lực lượng mà các đảng cộng sản cần có sự liên minh chiến lược. □

CHUYỆN...

(Tiếp theo trang 60)

ao đình cũng bị lấp đi; một biểu hiện xấu khá phổ biến mang tính hệ quả của quy hoạch ở thành thị trước đây và rất đậm ở nông thôn ngày nay là: đường thì hẹp, nhà thì rộng (lấn được đường là lấn); đường thì bẩn, nhà thì sạch (đổ được cái gì ra đường cứ đổ); đường thì hồng, nhà thì đẹp (chăm tu sửa nhà, không chăm tu sửa đường). Những vấn đề như thế thì ai sẽ là người giải quyết? Bao giờ sẽ giải quyết? Mỗi trường, hệ sinh thái nông thôn tuy đã có người đề cập đến sự an nguy của nó, và có vẻ như chưa khẩn thiết, nhưng thưa các quý vị,

không xa đâu, năm mươi năm nữa thôi chúng ta sẽ phải trả giá đắt cho sự bàng quan chậm trễ này.

Hội thảo diễn ra trọn một ngày, nhiều đại biểu còn muốn tham góp về vấn đề vừa chiến lược vừa bức xúc này... Đồng chí chủ tọa nhìn tôi rồi nói, hội thảo của chúng ta vinh dự và may mắn có sự hiện diện của cán bộ trung ương, rất mong ý kiến xác đáng của chúng ta sẽ thấu nhanh đến "cung đình". Vấn đề quy hoạch nông thôn ven thị tưởng như "sóng" vẫn ở đáy sông, nhưng cổ nhân có câu: "Người ta không chết mà tự giết mình", câu chuyện về quá khứ quy hoạch ở thị xã Q và câu chuyện về hiện tại quy hoạch ở làng H của huyện B là

những ví dụ điển hình về những lỗi lầm mà chúng ta phải cùng nhau khắc phục, sửa sai. Hội nhập, hay quy hoạch để đô thị hóa đòi hỏi chúng ta phải chất lọc để lấy cái tinh hoa và giữ cái tinh túy...

Trên đường từ tỉnh Z về, tôi cứ ngẫm nghĩ, giá như mình đừng dự cuộc hội thảo này thì tốt hơn, vì liệu mình có giúp gì được họ không? Nhưng một ý nghĩ khác lại ập đến, phải chăng câu chuyện về quy hoạch đô thị, quy hoạch nông thôn mà tôi được nghe cũng đều bắt nguồn từ việc quy hoạch cán bộ - tức là quy hoạch của quy hoạch. Nếu việc đó trước đây làm tốt thì mối quan hệ nhân - quả ở thành phố Z bây giờ chắc chắn sẽ khác! □